

CHINAMISJONÆREN KARL GÜTZLAFF

AV REKTOR STEN BUGGE

Herman Schlyter: **Karl Gützlaff als Missionar in China.**
Lund og København, 1946.

Med dette verk begynner Svenska Sällskapet för Missionsforskning på en meget verdig måte sine publikasjoner. Det er et gedigent verk som utvider og beriktiger vårt bilde av en av den nyere tids betydeligste China-misjonærer. Inngående studier av førstehåndskilder på europeiske språk har gitt forfatteren forutsetninger for å komme med et arbeid som enhver som siden skal beskjeftige seg med Chinas misjonshistorie, vil ha utbytte av å gjøre seg kjent med.

Det har en særlig interesse å få dette arbeid, da Gützlaff vel er den misjonær som sterkest formådde å stimulere misjonsinteressen i Norden i første halvdel av forrige århundre. Det var også Gützlaffs betydning for misjonsarbeidet i Norden som først hadde fanget forfatterens interesse. Han bebuder en fremstilling av dette etter nå å ha gjort rede for Gützlaffs arbeid i China. Det første norske misjonsarbeid hadde også føling med ham. For Gützlaff var jo som bekjent den misjonær Schreuder henvendte seg til da han i mismot over resultatene av sitt arbeid i Afrika, reiste til China i 1848—1849 for å undersøke om det skulle være større muligheter der.

Men Gützlaff formådde også gjennom sine appeller og skildringer å tenne gnisten i to andre av den nyere tids største misjonærer. Livingstone er den ene. Han hadde gjennom et av Gützlaffs mi-

sjonsopprop fått sitt kall, og søkte i 1838 om å bli antatt som China-misjonær. Opiumskrigen i 1840—42 forhindret ham i å komme dit, og han dro til Afrika. Men han stod hele sitt liv under inntrykket av Gützlaff, og kom i flere henseender til å følge den samme linje som ham, og endte, i likhet med Gützlaff, som enkeltmannsmisjonær.

Den annen er grunnleggeren av China Inland Mission, Hudson Taylor, som endog i 1853 ble sendt ut til China av Gützlaffs støtteforening i London, og som siden i den grad fortsatte Gützlaffs arbeid og fulgte hans linjer at Hudson Taylor, som aldri la skjul på sin avhengighet av ham, kalte Gützlaff for «bestefar til China Inland Mission».

Sin betydning for China Inland Mission fikk Gützlaff særlig gjennom sin misjonspraksis og sitt grunnsyn. For ham var misjon først og fremst en forkynnelse til så mange mennesker som mulig og så fort som mulig av den korsfestede Frelser og hans kjærlighet. Dette skulle skje ved hjelp av misjonærer, som uten å la seg hindre av noe fast arbeid, dro stadig videre til nye steder, som hadde hast med Kongens budskap og stadig så ut over de områder de hadde nådd. Disse misjonærer kunne derfor ikke la seg stoppe av hensyn til menighetsdannelser eller pleie i lange tider av de innfødte kristnes åndelige liv. De kunne ikke, som andre misjonærer i China til en begynnelse gjorde, la seg bebyrde med skolearbeid og anvende denne langsomme måte til å fremme et menighetsliv. Ved siden av forkynnelsen skulle de derimot benytte seg av det trykte ord og spre bibler og traktater. Gützlaff ville også at de kristne skrifter skulle, om mulig, trykkes og forhandles gjennom alminnelige verdslige forlag. Misjonen måtte fra første stund bli hjemlig, «indigenous». Derfor skulle også misjonærene bo, kle seg og leve som kinesere. Gützlaff har mange strenge ord å si om de misjonærer som han kalte «gentleman-misjonærer», som satt rolig i traktathavnene og puslet med sine formentlig ineffektive foretagender. Det var også en slik «gentleman-misjon» han advarte Schreuder mot å drive, om han skulle slå seg ned i China. Det at misjonen skulle være «indigenous» uttrykte seg for Gützlaff også i at styret for arbeidet skulle ligge i hendene på den kristne gruppe som han i midten av 1840-årene organiserte som «den kinesiske forening

til evangeliets utbredelse» (navnet varierer noe, såvidt jeg kan se), men som han brukte som sitt verktøy og styrte helt autokratisk, til tross for at han ikke var formann. Det var i virkeligheten en forening av hans evangelister og predikanter hvis oppgave det var å oppsøke de «Kornelius-sjeler», som han, i likhet med Zinzendorf, mente fantes overalt i den hedenske verden, og som selv skulle trekkes inn i den samme evangeliserende virksomhet. Slike predikanter utsendte Gützlaff i stigende mengde, og de resultater som de kunne melde om i dette ellers utilgjengelige land, mente han klart viste at en alt kunne legge vekten på Chinas kristning gjennom innfødte arbeidere. China kunne i virkeligheten ikke vinnes på noen annen måte.

Bak og midt oppe i alt som ble gjort stod Gützlaff selv som en dynamisk personlighet med en i mange henseender usedvanlig utrustning. Han døde bare 48 år gammel, i 1851, men han hadde da allerede, dels som utsending av det Nederlandske Misjonsselskap — selv var han tysker — og dels på egen hånd, misjonert i Ostindia og Siam og foretatt lange reiser langs Chinas kyster og i det indre, og fått tid til å lære seg en rekke språk, og oversatte Bibelen eller deler av den til flere av disse, f. eks. siamesisk. Men ikke bare det. Han oversatte også Bibelen til kinesisk, skrev på dette språk en rekke traktater og bøker (antallet av hans skrifter løper opp i mer enn 60), dels for å introdusere vesten og dens kultur til kineserne, og dels for å gjøre europeere kjent med Chinas forhold og historie. I den forbindelse skrev han om topografiske spørsmål, om hemmelige selskaper, om kinesisk medisin og meget annet.

Schlyter anfører sitater av folk som sier at Gützlaffs bibeloversettelse var meget god. Det er visstnok også tilfellet. Selv har jeg ikke hatt anledning til å kontrollere dette. Men som uavhengig vitne om dette kan en ikke godt anføre svensken Hambergs uttalelse fra 1847. Da hadde Hamberg ikke vært ett år i China ennå, og kunne umulig ha noen begrunnet mening om dette vanskelige spørsmål.

Den første bibeloversettelse som Gützlaff var med på, må så vidt jeg kan se, være den fra 1835 som ble trykt i Singapore, Batavia og Serampore. Om dette arbeid kan en neppe, som Schlyter, si at her var Medhurst og andre «medhjelpere». For Medhurst som kom til

China i 1816 og var en mann av usedvanlige evner som sinolog, var den bestemmende her og ikke Gützlaff, som da hadde vært i China omkring fire år, og som dessuten i denne tid hadde vært opptatt med andre oversettelser. Noe annet er at Gützlaff etter hånden kom til å virke sterkt inn på de senere revisjoner og utgaver så en her med rette taler om *hans* oversettelser. At han her også har levert et betydelig bidrag til Skriftens oversettelse er sikkert.

At en god del av det som Gützlaff leverte imidlertid har vært hastverksarbeider framgår med all ønskelig tydelighet av Schlyters bok. Slik måtte det jo også være. For Gützlaff som drev sin egen misjon uavhengig av alle selskaper, kom, som så ofte er tilfellet med enkeltmanns-misjonærer (selv om de som Gützlaff hadde personlig formue og mange venner) i slike finansielle kniper, at han så seg nødt til å ta stillingen etter Morrison som kinesisk sekretær for det engelske handelskompani og siden for den engelske konsulære representant. Dette ga gode inntekter, (opptil £ 1200 om året), men bandt ham også hver eneste dag til kontoret og nøtde ham til å delta i en rekke forhandlinger og reiser som tolk for de engelske myndigheter. Han kom derved også til å bli innblandet i begivenheter (opiumskrigen) som kineserne ikke kunne unngå å se på som moralsk forkastelige. Men for dette hadde Gützlaff merkelig nok ikke noe syn. Alt som hang sammen med opiumskrigen var f. eks. Guds velsignede inngripen i historien for å åpne Chinas hittil stengte dører. En forstår da også at han under sine første reiser langs Chinas kyster i 1831—33 kunne tinge seg inn på en armert engelsk opiumssmugler for å komme rundt og gjøre seg kjent med landet. Dette ville Medhurst, som hadde et selskap bak seg, ikke innlate seg på.

Vi støter her på et av de trekk hos Gützlaff som gjorde at han tross sin eminente begavelse på mange områder, sin glødende iver og sin offervillighet, likevel kom til å berede seg selv og sine venner mange skuffelser: en forbausende mangel på dømmekraft og evne til å vurdere situasjoner og mennesker, koblet sammen med et sangvinsk temperament og en romantisk hang til å se forbi den konkrete og prosaiske virkelighet, så han mange ganger kom til å virke direkte usann i sine fremstillinger av personer og forhold.

Gützlaff hadde ikke tid til menighetsarbeid. Han regnet i virkeligheten, som den herrnhuter han var, med små vennsamfunn som skulle oppstå som resultat av forkynnelsen av Ordet om den korsfestede frelser, og slike oppsto det også ganske riktig noen av. Men for at disse, og de predikanter han utsendte, skulle kunne greie seg uten støtten av et regelrett menighetssamfunn, måtte han etter min mening ha skapt et inderligere fellesskap, med gjensidig kontroll de troende i mellom og lært dem til å søke sammen etter det som er Guds vilje og ikke holdt dem i en slik avhengighet av seg selv som han gjorde. Svakheterne lå derfor i at det ikke var noe sterkt fellésliv, og at alt var én manns verk og under hans bestemmelse.

At det var store svakheter i arbeidet, kom fram da Gützlaff for første gang i 1849—50 var tilbake i Europa. Her fortsatte han det intense arbeidsliv han hadde ført i China og skapte i de land han besøkte en begeistring for sin misjon som ikke har mange paralleller i historien. Men denne fikk et voldsomt støt da det etter hånden kom for dagen hvordan det forholdt seg med den kinesiske evangeliske forening og dens arbeidere. Til dette var Hamberg midlet. Til ham hadde Gützlaff overlatt ledelsen av arbeidet i sitt fravær. Hamberg, som var utsendt av Baseler-misjonen for å arbeide sammen med Gützlaff og som således hadde et selskap bak seg og som var blitt påvirket av den kritikk som misjonærer i China så smått var begynt å rette mot Gützlaff og hans virksomhet, tok seg fore å gå de utsendte predikanter og kolportører etter i sømmene. Han kom til det resultat at mange av de beretninger som Gützlaff hadde bygget sine fremstillinger på, var falske, og at arbeiderne i stor utstrekning istedetfor å dra til de fjerntliggende provinser, som Gützlaff hadde satt sin stolthet i å nå med evangeliet, hadde slått seg ned i Hongkong eller nærmeste omgivelser. Her fabrikerte de oppbyggelige dagsregistre og beretninger, som de etter en passende tid la fram for Gützlaff som beviser for sin virksomhet og for at det gikk sterkt framover med Chinas evangelisering. Videre solgte de beholdningene av bibeldeler og traktater til de forretninger hvor de var trykt, og fra disse hadde så Gützlaff igjen kjøpt de samme bøker under inntrykk av at de var nytrykte. Det var ved å merke forsiktig de bøker evangelister og kolportører fikk til utdeling at

Hamberg kunne fastslå de bedragerier som var begått. Endelig kom det også fram at flere av arbeiderne var henfallen til opiumsrøking.

Det sier seg selv at da disse ting ble kjent videre i misjonskretser i China og Vesten, gjorde de et voldsomt inntrykk og bidro sterkt til at interessen for Gützlaffs misjon og støtten til den ble redusert eller ble helt borte. Fremstillingen av denne bedrøvelige historie har gjerne sterkt understreket Gützlaffs godtroenhet og feil og de innfødte hjelperes bedragerier og uverdighet. Dette gjelder de mest kjente her hjemme, som f. eks. Latourettes, Richters, Auléns og Ussings. Men med hensyn til denne sak har nå Schlyter prøvet på å fordele lys og skygge på en litt annen måte, og vist at selv om det var sørgelig mye vondt og nedstemmende, så var det likevel ikke fullt så galt som mange har ment. Gützlaff hadde ikke bygget på bare sand. Og hermed er det kommet et gavnlig og nødvendig korrektiv til den vanlige fremstilling. Det blir her et spørsmål om vurderingen av Hambergs analyse av situasjonen. Men det er sikkert også mange momenter i denne sak som vi aldri blir helt klar over.

Når jeg skal nevne noen ønskemål med hensyn til boken, så er det for det første at vi hadde fått en språklig redegjørelse for Gützlaffs bibeloversettelser. Det kan jo synes merkelig at Gützlaff, som holdt så sterkt på det folkelige og nasjonale, ikke benyttet seg av det dannede folkespråk (mandarin), men oversatte Bibelen til det litterære språk og det til og med til den vanskeligere formen av det («high wen-li»), som alminnelige kinesere ikke kan lese. Det er rart at Gützlaff tilsynelatende ikke har forstått at det brede lag av folket umulig kunne være så opptatt med den nye læres bøker som hans evangelister fremstilte det, når de forelå i en så vanskelig språkdrakt.

I denne forbindelse må jeg peke på at jeg ikke er ganske sikker på at Schlyter har rett i at Gützlaff var den første bibeloversetter i China som brukte *Shangti* om Gud, selv om han var blant de første. Han henviser her som støtte for seg til uttalelser av Neumann i «Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft» av 1849, som sier: «Gützlaff gebraucht, wie bereits Milne wünschte, für Gott die Worte *Shangti* welche den höchsten, erhabensten Ge-

bieter bededeutet. .»¹⁾ (362-3). Og videre til en uttalelse av Canton i «History of the British and Foreign Bible Society» II, 399, som i forbindelse med «the Delegates Version» sier: «The London Missionary Society, the Bishop of Victoria (Dr. George Smith) and most of the missionaries of the Church Missionary Society, adopted Shang-ti the term employed in Gützlaffs version. .»²⁾

Men disse uttalelser er ikke så avgjørende som Schlyter vil ha det til. Neumann antyder jo for det første at det er Milne som egentlig hadde idéen. Jeg vil også gjerne gjøre oppmerksom på at Shangti ble brukt lenge før denne tid av katolske misjonærer (Ricci) selv om det ikke var i bibeloversettelser. Dernest var den første bibeloversettelse som Gützlaff hadde noe med å gjøre, revisjonen av Morrisons, en revisjon som Morrison selv hadde ønsket og først og fremst hadde tenkt sønnen John skulle utføre. Robert Morrison døde i 1834, og revisjonen ble gjort i 1835, og her var som sagt Medhurst hovedmannen, *bistått* av John Morrison, Bridgman og Gützlaff. Som jeg også har pekt på ovenfor hadde Medhurst på denne tid vært nesten 20 år i China og Gützlaff bare 4, og selv om det var flere av de første misjonærer som på grunn av en overordentlig språkbegavelse og arbeidsevne ydet betydelige ting alt etter forholdsvis få år, så er det på forhånd det sannsynlige at Medhurst var den ledende. Nå er Medhurst, etter min mening, også opphavsmannen til gjengivelsen av *Logos* i Joh. 1, 1 etc. med *Tao* i denne oversettelse, og det ligger derfor nær å tro at det også var han som tok opp *Shangti* som gudsbetegnelse. Denne forsvarte han da også siden i diskusjonen om «The Delegates Version» med nebb og klør. Det er mulig at en nærmere undersøkelse av tekstene ville føre til et annet resultat, men den kan jeg dessverre ikke foreta her, hvor vi ikke har hjelpemidler til den.

Et annet ønskemål jeg har er at boken hadde vært skrevet på engelsk istedenfor på tysk. Som det nå er, kommer den neppe så langt som den fortjener. Årsaken til at tysk ble valt, er vel at forfatteren ønsket boken lest også i Gützlaffs hjemland, og det er forståelig. Men fordi han har valt tysk til språk, er han også blitt ført til å gjengi de kinesiske stedsnavn og liknende med tysk

---

1) Sitatet anført av meg, ikke av Schlyter. — 2) Sitatet anført av meg.

stavemåte, og det er høyst forvirrende. Alminnelige mennesker har nå gjerne lært disse navn å kjenne i engelsk språkdrakt, og det er viktigere at de gjenkjenner dem enn at de uttaler dem riktig. Det kommer de allikevel aldri til å gjøre. Hvordan skal en stakkar som ikke kan kinesisk, eller er vel kjent der, vite at *Tschautschou* skal være det kjente, gamle sentrum Chaochow? At Futschou skal være Fuchow og Tschusan skal være Chusan kan folk kanskje gjette seg til. Men de blir neppe sikre i sin sak. Ja, selv noe så liketil som at Hupe skal være Hupeh er ikke umiddelbart innlysende.

Så synes jeg endelig at forfatteren er for beskjeden, rent nasjonalt sett, idet han oversetter svenske og danske sitater til tysk, men ikke gjør det med hollandske, for ikke å tale om engelske. Hvorfor ikke følge en ensartet fremgangsmåte her?

Men alt dette er småting som ikke vesentlig forringer verdien av denne undersøkelse. En kan stille store forventninger til forfatterens videre arbeider.